

HADIIPARI KUTATÁSOK JELENTŐSÉGE

IMPORTANCE OF THE ACADEMIC RESEARCHES IN THE DEFENCE INDUSTRY

TAKSÁS Balázs

(ORCID: 0000-0001-7583-4198)

taksas.balazs@uni-nke.hu

Absztrakt

A cikk alapvetően azokat a tényezőket tárja fel, amelyek újra felértékelik a hadiipari tudományos kutatások jelentőségét. Ennek keretében bemutatja a hazai hadiipar tágabb gazdasági környezetének legfontosabb elemeit (globalizáció, Európai Unió szabályozás), majd összefoglalja, hogy milyen katonai, valamint gazdasági jelentősége lehet ezen kutatásoknak. Ennek keretében megjelenik az importhelyettesítő katonapolitikai megközelítés, valamint az exportélénkítő gazdaságpolitikai szemlélet is.

Kulcsszavak: védelmi ipar, globalizáció, versenyképesség, importhelyettesítés, exportélénkítés

Abstract

This article examines those factors and trends which (re)increase the importance of the academic research in the defence industry in Hungary. It presents the main environmental trends and elements of the Hungarian defence industry such as globalization and European Union's regulations. Then it summarizes both the defence political import substitution and the economic political export stimulation aspects of these researches.

Keywords: defence industry, globalization, competitiveness, import substitution, export stimulation

A kézirat benyújtásának dátuma (Date of the submission): 2017.07.10.

A kézirat elfogadásának dátuma (Date of the acceptance): 2017.09.12.

BEVEZETÉS

Ez a rövid összefoglaló cikk a hadiipari (Magyarországon tágabban védelmi ipari) kutatások katonai és gazdasági jelentőségéről szól. Napjaink globalizált világában sok minden megváltozott azóta, hogy a terület jelentős hazai kutatásai lezajlottak, és az alapvetőnek számító szakirodalmak megszülettek. Ezek – az amúgy mindmáig jelentős és értékes megállapításokat tartalmazó – művek döntően még a hidegháborús, bipoláris politikai és gazdasági rend és rendszer törvényszerűségei vagy a rendszerváltást követően annak továbbélő szemlélete alapján születtek. A globalizációs folyamatok azonban sok, korábban alapelvnek tekintett törvényszerűséget megváltoztattak vagy felülírtak. A nyugati védelemgazdasági kutatások haladtak előre a változó idők szelével, nálunk azonban a védelmi szféra társadalmi értékrenden belüli háttérbe szorulásával és ennek következményeként fellépő forrásszűkülésével együtt a védelemgazdaság tudományterülete is lassan sorvadásnak indult. Sok korábbi szakember még bástyaként kitartott (Gazda Pál, Jászay Béla, Király László, Medveczky Mihály, Turák János – a teljesség igénye nélkül), de a terület kutatásai egyre inkább leszűkültek a védelmi tervezés és a költségvetési forrás-elosztás fejlesztésére és optimalizálására. Azaz döntően már csak a haderőtervezéssel, katonai logisztikával, kritikus infrastruktúrával és leginkább a katonai pénzügyekkel foglalkozó kollégák munkái jelentették a friss kutatásokat a védelemgazdaság területén. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem jelentek meg hadiiparral kapcsolatos komoly szakmai munkák (lásd.: Szenes Zoltán [1], Zsitnyáni Attila [2], Petkovics Tamás [3]), azonban ez a terület töredék annyi figyelmet sem kapott, mint mondjuk a hasonló társadalmi- és gazdasági szerkezetátalakuláson keresztülmenő Cseh Köztársaságban és Lengyelországban. Viszont szerencsére már megjelentek a fiatal generáció képviselői is (Kiss Dávid, Petkovics Tamás), s csak remélni lehet, hogy munkájukat, kutatásukat ezen a tudományterületen fogják továbbvinni.

A kutatások elindításához, folytatásához, irányainak kialakításához azonban mindenképpen szükséges a hadiiparra ható tényezők, tágabb és szűkebb környezeti hatások azonosítása és számba vétele. Különösen aktuális ez most, hogy a Kormány fő iparfejlesztési terveit és irányait összefoglaló Irinyi Tervben [4] kiemelten és hangsúlyozottan megjelent a védelmi ipar is, valamint a Zrínyi 2026 honvédelmi és haderő-fejlesztési tervvel kapcsolatban is érdemes lehet védelmi ipari kérdéseken morfondírozni.

A LEGFONTOSABB KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK

Fogalmi tisztázás

A védelmi ipar – hadiipar relációjáról hosszasan nem kívánok írni, mivel Petkovics Tamás ezt az idézett munkájában [3] már kifejtette, s alapvetően egyetértek az általa leírtakkal. Leginkább itthon, nálunk használatos a védelmi ipar kifejezés, ami a klasszikus, haderőt ellátó hadiiparnál egy tágabb, több mindent magába foglaló terület. Így tehát beletartoznak a haderőt hadianyaggal, haditechnikai eszközzel és szolgáltatásokkal ellátó vállalati szereplőkön túl, a védelem más állami területeit (pl.: rendvédelem, katasztrófavédelem, kiberbiztonság, nemzetbiztonsági tevékenység stb.) kiszolgáló vállalkozások is. Sőt a védelmi ipar magába foglalja a magánosított biztonság (biztonsági cégek) számára előállított javakat is (biztonságtechnikai ipar). Az angolszász szakirodalomban nem nagyon találunk hasonló halmaz-részhalmaz strukturálást. Ennek a hazai csoportosításnak a kialakulásához valószínűleg az is vezetett, hogy hazánkban a klasszikus hadiipari tevékenységek szinte teljesen megszűntek. S ezért érdemes volt egy olyan tágabb fogalomkört megalkotni, amely összefoghatja, egy kalap alá helyezheti a biztonság területén tevékenykedő magyarországi cégeket. Mivel mondanivalóm – főleg a terület katonai jelentősége kapcsán – döntően a

hadiiparra vonatkozik, ezért a hazai terminológiától eltérve én inkább ezt a kifejezést használom a cikkben.

Az előzőekből adódik az is, hogy sem a hadiipar (és pláne a védelmi ipar) nem jelenik meg a nemzetgazdaság szokásos ágazati struktúrájában. Hiszen termelő, szolgáltató vállalatai több különböző ágazat, több különböző ágának, több különböző szakágazatában tevékenykednek. Így statisztikai szempontból nagyon nehéz őket összegezni, valamint a használt terminust is nehéz megtalálni, hiszen a védelmi ipart nem lehet ágazatnak, ágnak vagy szakágazatnak nevezni. Ezért ezt a statisztikai behatárolást, definiálást megpróbálom elkerülni ebben a műben.

Globalizáció

Amennyiben a modern hadiipar működési környezetét szeretnénk tisztázni, a legfontosabb tényező, amivel foglalkoznunk kell a globalizáció. A globalizáció igazából különböző gazdasági, társadalmi, technológiai, politikai és környezeti folyamatok összességéből alakul ki, s lényege, hogy a világ egyik pontján végbemenő folyamatok nagyon gyorsan és erősen – egyre gyorsabban és egyre erőteljesebben – éreztetik hatásukat a világ többi pontján is. Hatványozottan igaz ez a centrumterületeken (Észak-Amerika, Európa, Távol-Kelet) végbemenő politikai, gazdasági, társadalmi, technológiai stb. folyamatokra.

A hadiipar működését természetesen nagy mértékben befolyásolják a globalizáció gazdasági folyamatai, de komplexitásából és speciális tevékenységéből adódóan ugyanúgy fontosak a technológiai folyamatok és talán minden más ágazatnál jobban hatással vannak rá a globális politikai változások is. Hiszen egyrészt technológiailag egy jelentős mértékben high-tech területről van szó, tevékenységét tekintve pedig az országok alapvető létét, szuverenitását biztosító honvédelemhez kapcsolódik szorosan.

A globalizáció fő gazdasági folyamatait összegezve elmondhatjuk [5], hogy a legfontosabb jellemző (bár mintha az utóbbi fél évtizedben a tendencia megtörni látszana), hogy a gazdasági növekedés üteménél gyorsabban bővül a nemzetközi kereskedelem értéke, s még a nemzetközi kereskedelem bővülésénél is gyorsabb ütemben nő a nemzetközi tőkeáramlás. Emellett az áru- és szolgáltatás piacokkal, valamint a tőkepiacokkal párhuzamosan – még ha nem is olyan gyors ütemben – összekapcsolódnak és integrálódnak a munkaerő- és technológia piacok is.

Mindezeknek több lényeges következménye van. A legfontosabb az értékláncok transznacionalizációja. Az értéklánc alatt azon folyamatok összességét értjük, amelyek ahhoz szükségesek, hogy egy termék vagy szolgáltatás megszülessen, létrejöjjön, és a fogyasztóhoz eljutva végső felhasználásra kerüljön. Az értéklánc tehát az ötlet megszületésétől a végső fogyasztóig történő eljuttatásig tart, s így magába foglalja a kutatás-fejlesztést, az innovációt, az alap-, segédanyag-, alkatrész- és gyártási-eszköz előállítását, az összeszerelést, a folyamatok közötti logisztikát, az előállításához, az értékesítéshez és vásárlás támogatásához kapcsolódó szolgáltatásokat. A történelem során korábban az volt a jellemző, hogy az értéklánc döntően egy vállalati szereplő és egy ország földrajzi területén összpontosult. Jellemzően az innovátor, a kifejlesztő vállalat irányította az értékláncot, általában ő felelt a gyártásért, a logisztikáért és az értékesítéshez kapcsolódó szolgáltatásokért is. S a fejlesztés, előállítás, valamint jelentős mértékben a vásárlás folyamata is egy országban ment végbe. A globalizációval, az értéklánc transznacionalizálódásával ez azonban teljesen megváltozott. Az értéklánc egyes folyamatai szétdarabolódtak, s különböző, az adott tevékenységre szakosodott szereplők felügyelete alá kerültek. Ennek hátterében a specializálódásból – különböző közgazdasági okok, mint külső és belső méretgazdaságosság, tanulási folyamat stb. – kialakuló hatékonyság-javulás áll. Szintén a liberalizálódó áru- és szolgáltatás piac, valamint a könnyebbé váló nemzetközi tőke mozgás okozza azt a hatékonysági kényszert is, amely az értéklánc földrajzi dekoncentrációjához vezetett. Ugyanis minden egyes tevékenységet abba az országba fognak

helyezni, amely országban az a legversenyképesebben előállítható, mert ha ezt a széttelepítést, kitelepítést nem teszik meg, úgy az értéklánc előállítása nem lesz elég versenyképes, a végtermék, végszolgáltatás nem lesz eladható, s az értékláncban tevékenykedő vállalatok tönkremennek. Így egyfajta versenyképességi verseny alakul ki a nemzetgazdaságok között, mivel az országok azért fognak küzdeni, hogy minél több és lehetőleg minél értékesebb transznacionális értéklánc-folyamat kerüljön az ő gazdaságukba, földrajzi területükre, hiszen a nemzeti jövedelem értékének ez lesz a meghatározó tényezője. Így tehát elmondhatjuk, hogy a világszerte versenyben nem országok, hanem transznacionális értéklánccok és transznacionális vállalatok küzdenek egymással, s a nemzetgazdaságok küzdelme ezen értéklánc-folyamatok megszerzéséért zajlik.

Az előzőekből következik az is, hogy a nemzetgazdaságok teljesítménye (és ezzel együtt természetesen a társadalmak életszínvonala) egyre nagyobb mértékben függ a nemzetközi kereskedelem folyamatától és a külső tőke jelenlététől. Míg 1950-ben 100 egység nemzeti jövedelem megtermeléséhez átlagosan 20-30 egység külkereskedelmre volt szüksége az országoknak, addig mára ez az érték 50-60 egység lett. [5] (De például Magyarország 100 forint jövedelem előállításához, körülbelül 180 forint külkereskedelmet bonyolít le.) S ha a külföldi tőke termelésben betöltött szerepét vizsgáljuk, látható, hogy például a legfejlettebb OECD országokban is a közvetlen külföldi beruházások GDP-arányos értéke a 90-es évek eleji 5-8%-ról napjainkra megnégyszereződött. [5]

Ez tehát nagyon röviden összefoglalva az a globalizált gazdasági környezet, amelyben napjaink hadiipara működik, s ez az a gazdasági keretrendszer, amin keresztül folyamatait, lehetőségeit vizsgálnunk kell.

Európai Unió

Amennyiben a hadiipari kutatások jelentőségéről és különösen gazdasági jelentőségéről kívánunk szólni, akkor a meghatározó környezeti tényezők között számba kell venni az Európai Uniót (továbbiakban: EU) és annak versenyjogi szabályozását is.

Az EU alapvetően tilt minden olyan közvetlen vagy közvetett beavatkozást a belső piac működésébe, amely a verseny torzításához vezetne. Ennek kettős közgazdasági oka van. Egyrészt a verseny hasznos a fogyasztó számára, mert így alacsonyabb áron juthat hozzá a kívánt jószághoz és annak nagyobb kínálatából is választhat. Másrészt a tiszta, fair verseny hasznos az egész társadalom számára is, mert a versenyben való túlélés, siker érdekében a vállalatok innovációra kényszerülnek, aminek következtében egyrészt egyre magasabb szinten fogják kielégíteni a fogyasztói igényeket, másrészt ennek következtében gyorsulni fog a technológiai haladás sebessége. Márpedig közgazdasági alapelv, hogy hosszú távon csak is a technológiai haladás az, ami egy társadalom életszínvonalát növeli. Azaz minél nagyobb a verseny, annál gyorsabban nő a technológiai színvonal, és annál gyorsabb a jólét szintjének emelkedése is.

Viszont a 2012/C 326/01 „Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata” [6] 346. cikkének 1/b pontja kimondja, hogy „a tagállamok megtehetik az alapvető biztonsági érdekeik védelme érdekében általuk szükségesnek tartott, fegyverek, lőszeres és hadianyagok előállításával vagy kereskedelmével kapcsolatos intézkedéseket; ezek az intézkedések nem befolyásolhatják hátrányosan a belső piacon belüli versenyfeltételeket a nem kifejezetten katonai célokra szánt termékek tekintetében.” Ennek a cikknek mélyebb jogi értelmezése természetesen hosszabb feladat, azonban a védelmi ipar (azon belül a hadiipari terület) egyik fontos kiemelő gazdasági jelentősége ez, hogy ezen a területen megengedett az állam közvetlen piaci beavatkozása is.

HADIIPARI KUTATÁSOK JELENTŐSÉGE

Katonai jelentőség

Amennyiben a hadiipar katonai jelentőségére vagyunk kíváncsiak, az első tényező, amit le kell szögeznünk, az az, hogy a hadiipar képessége döntően meghatározza egy ország mozgósítási képességét. A honvédelem közgazdaságilag egy klasszikus szolgáltatásnak tekinthető, amely az output létrehozásához inputokat, azaz erőforrásokat és technológiát használ fel. A hadtudományi szakirodalom [7,8] a honvédelem érdekében mozgósítható nemzetgazdasági erőforrásokat (munkaerő, tőke, tőkejavak, vezetés-szervezési tevékenység, információ stb.), technológiát, és az általuk létrehozandó értéket védelemgazdasági potenciálnak nevezi. Ezen belül a konkrétan katonai felhasználásba vonható erőforrásokat nevezzük katonai potenciálnak. Azonban már a hidegháború idején megszületett szakirodalmak is leszögezik, hogy a katonai igények kielégítésére nem képes teljes mértékben önállóan egyik nemzetgazdaság sem, mivel nem rendelkezik minden olyan erőforrással vagy technológiával, amelyek segítségével minden, a haderő számára szükséges jószág tisztán hazai termeléssel, szolgáltatással előállítható lenne. Ez a hiány, ez a rés a védelemgazdasági potenciál és a katonai igények között a globalizációs folyamatok, s az értékláncok transznacionalizálódásával, feldarabolódásával jelentős mértékben megnőtt. Már a teljesen egyszerű, low-tech-nek tekinthető javak értékláncainak elemei is több különböző országból tevődnek össze, nem beszélve a nagyon komplex, high-tech haditechnikai eszközökről. Ezek előállítása nagyon speciális természeti erőforrásokat, óriási kockázati tőkét, nagyon magas szintű technológiát, kiemelkedően képzett és innovatív munkaerőt, valamint vállalkozásokat s magas fokú szervezethez igényel – mindezt piaci gazdaságosság mellett. Ezekkel nem hogy önmagában egy ország, de gyakran még egy egész kontinens sem rendelkezik, így elmondható, hogy a legfejlettebb haditechnikai eszközök értéklánca az egész világra kiterjed. Ami viszont nagyon érdekes kérdéseket vet fel egy esetleges nemzetközi katonai konfliktus (vagy akár csak egy hidegháborús légkört idéző „hideg konfliktus”) kialakulása esetén.

A hadiipari kutatások katonai jelentősége tehát az, hogy megvizsgáljuk, egy esetleges katonai konfliktus esetén a nemzetgazdaság milyen mértékben lehet képes a honvédelmet támogatni. Én úgy szoktam fogalmazni, hogy a védelemgazdasági potenciálnak van egy statikus és van egy dinamikus eleme. Statikusnak tekintem a konfliktus kitörésének, kialakulásának pillanatában rendelkezésre álló azon erőforrásokat, amelyek a védelem számára felhasználhatók. Ilyenek a meglévő infrastruktúra elemek, objektumok, ingatlanok, anyagi- és technikai készletek, tartalékok, gyártóeszközök, a folyó termelés értéke, valamint természetesen a honvédelem érdekében (pl.: honvédelmi munkakötelezettség) alkalmazható munkaerő (amelyen belül a katonai potenciál része a katonai kiképzésen már átesett munkaerő). Ezek védelmi célú igénybevétele igazából csak jogi kérdés, amelyet például Magyarországon a Honvédelemről, illetve a Katasztrófavédelemről szóló törvény szabályoz. (Természetesen azért olyan egyéb dolgok is számítanak, mint társadalmi attitűd, morál stb.) A honvédelem (vagy ha tágabban akarjuk vizsgálni, akkor bármilyen védelmi tevékenység) során azonban ezek az erőforrások elfogynak, tönkremennek, elpusztulnak, megsemmisülnek. S itt jön be az a nagyon fontos kérdés, hogy mennyire vagyunk képesek ezeket pótolni? Ezt a pótlási képességet nevezem én a védelemgazdasági potenciál dinamikus elemének. Ez a képesség már csak kisebb mértékben jogi kérdés (például sorkatonai szolgálati kötelezettség bevezetése), nagyobb mértékben, az anyagi és technikai eszközök, szolgáltatások esetében az értékláncokhoz történő hozzáféréseken múlik. Azon, hogy a nemzetgazdaságunkban rendelkezünk-e a teljes értéklánccal, hogy képesek legyünk teherautót, hídpillért, vasúti sánt vagy éppen babkonzervet gyártani, híradó eszközöket javítani, információs technológiai szolgáltatásokat fenntartani stb. Ha pedig nem rendelkezünk a teljes értéklánccal – mint ahogy a globalizáció következtében ez nagyon valószínű –, akkor milyen mértékben (milyen áron és

milyen kockázattal!) férünk hozzá az értéklánc hiányzó elemihez szövetséges vagy semleges országokból, illetve, ha nem jutunk ezekhez hozzá, akkor rendelkezünk-e valamilyen részben helyettesítő termék, szolgáltatás előállításához szükséges értékláncokkal.

A hadiipari kutatások egyik szemszöge tehát – s ezt nevezhetjük importhelyettesítő megközelítésnek – az, hogy megvizsgáljuk, milyen értékláncok milyen hosszúságú elemeivel rendelkezik jelen pillanatban a hazai hadiipar, s ezen felül milyen értéklánc-elemek előállítására lenne még képes (csak most béke időszakban piaci gazdaságosság hiányában nem végzi azt). Ez többé-kevésbé adna egy képet nekünk arról, hogy egy esetleges konfliktus esetén milyen mértékben támaszkodhatnánk saját gazdaságunkra, és milyen mértékű lenne az ország külső függősége. Ez fontos szempont, hiszen honvédelmi kérdésekben a túl nagy külső függőség – álljon is fenn bármilyen szempontból – sosem kellemes, mindig hatalmas kockázatokat rejt magában az ország szuverenitása, a nemzet túlélőképessége szempontjából. A történelem során már sokszor hittük azt, hogy eljött az örök béke, a konfliktusmentes világ időszaka, azonban minden egyes esetben tévedtünk. Ezért hasznosabb az a hozzáállás, hogy „készülj a békére, de tartsd szárazon a puskaport”. Ehhez viszont nem árt tudni puskaport előállítani...

Gazdasági jelentőség

A védelmi ipari kutatásoknak azonban a katonai mellett van egy másik, gazdasági jelentősége is. Abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy a védelmi eszközök, szolgáltatások előállítása során is hozzáadott-érték, azaz jövedelem (tőke- és munkajövedelem) keletkezik. Azaz, nem csak azért hasznos, ha egy országban erős hadiipar működik, mert az növeli a védelemgazdasági potenciál dinamikusan értékét, hanem azért is, mert egyszerűen munkahelyet, jövedelmet teremt, növeli a gazdaság szerkezeti- (ágazati-)diverzifikációját, s ezen keresztül javíthatja versenyképességét, válságállóságát stb. Ugyanis, ha egy országban minél több ágazat van jelen, annál többféle termékkel, szolgáltatással képes megjelenni a világpiacon, s annál kevésbé érintik súlyosan egy-egy ágazat világpiacon – keresleti-kínálati – viszonyaiban bekövetkező változások. A szerkezeti diverzifikáció tehát erősíti az országot. Ráadásul a hadiipar egy jelentős része high-tech tevékenységnek tekinthető, s így az átlagosnál nagyobb hozzáadott-érték, jövedelem generálására képes. Éppen ezért nemzetgazdasági (makrogazdasági) szempontból is érdemes a hadiipar adott pillanatnyi helyzetét, s jövőbeni lehetőségeit megvizsgálni. Ezt tekinthetjük a hadiipari kutatások exportbővítő megközelítésének.

Magyarország tekintetében az előzőekben leírtak különös jelentőséggel tűnnek fel. Ugyanis a közgazdászok már többször leírták [9], hogy hazánk gazdasága szerkezetileg túlzottan koncentrált, s így a világpiacon változásoknak nagyon jelentős mértékben kitett. Ez az ágazati koncentráció (járműipar és gépipar túlsúlya a hozzáadott-érték teremtésben) növeli az ország sérülékenységét negatív világpiacon folyamatok esetén. Ráadásul ezen ágazatokban is nagyon rövid a hazai értéklánc hossza, így igazán magas hozzáadott-értéket, jövedelmet nem termelnek társadalmunk számára. A hadiipar fejlesztése ebben segítséget nyújthat, hiszen a meglévő gépipari és járműipari (valamint a már jelentősebb mértékben távozott elektronikai ipari) hagyományokra és tudásbázisra épülve növelheti a gazdaság diverzifikációját. Ez mindenképpen nagyon hasznos lenne az ország gazdasági biztonsága és a társadalom egésze szempontjából is. [10]

Viszont egy dolog a szándék és egy másik dolog a megvalósíthatóság. Napjaink globalizált világát ugyanis a már említett versenyképességi verseny jellemzi. Azaz a hazai hadiipar csak akkor lehet fejlődő- és életképes, ha versenyképesen képes működni, azaz megfelelő áron megfelelő minőséget képes előállítani. Csak így lehet rentábilis. Ellenkező esetben a veszteségeket valakinek saját zsebéből kell finanszíroznia. Erre aligha kötelezhető a piacgazdaságban egyetlen magánbefektető sem, az állam (azaz az adófizetői) finanszírozói

szerepvállalás pedig az Európai Unióban teljesen lekorlátozott. Igaz a korábbi alfejezetben idézet cikkely pont egyes hadiipari termékek kapcsán tesz – szűk – kivételt, de ennek érvényesítése nem egyszerű feladat. S itt nem csak az esetleges versenyjogi ellenállásra kell gondolni, hanem – különösen Magyarország esetében – akár komolyabb társadalmi ellenállásra is. Hiszen a veszteséges hadiipar fenntartására fordított állami összegek valamilyen más jóléti vagy versenyképesség-fejlesztési területről fognak hiányozni (egészségügy, oktatás, infrastruktúra-fejlesztés, szociális rendszer, nyugdíjrendszer stb.). Éppen ezért az lenne az ideális állapot, ha hosszú távon sikerülne versenyképes hazai védelmi ipart létrehozni. Ehhez azonban szükséges a jelenlegi képességek vizsgálata mellett az ágazat versenyképességi „átvilágítása” is. Ennek megtörténte után már lehetségessé válna olyan irányok és fejlesztések kitűzése, amely a termelési/szolgáltatási képességek fejlesztésén, bővítésén túl, a szereplők és az ágazat versenyképességét is javítaná. Mert hosszú távon csak a kettő együtt hozhat – honvédelmi és gazdasági – eredményt, sikert.

KÖVETKEZTETÉSEK

Tehát, mivel a hadiipar kapcsán egyszerre él a katonai megközelítés, hogy „milyen eszközöket tud nekünk adni a hadiipar” és a közgazdász megközelítés, hogy „milyen jövedelmet képes nekünk előállítani a hadiipar”, ezért a terület vizsgálatánál jól jön, ha mindkét szempont-rendszerrel tisztában van a kutató. A hadiipar feladata ugyanis elsősorban az ország biztonságának és szuverenitásának garantálása, másodsorban viszont nagyszerű lehetőséget biztosíthat a gazdaság diverzifikációjának és versenyképességének javítására, munkahely- és jövedelemteremtésre.

Azért is fontos hadiiparunk jelenlegi képességeinek és jövőbeni fejlesztési potenciáljának vizsgálata, mert most már a világ és Európa vezető politikusai is elismerik, hogy bolygónk politikai stabilitása rendkívül törékennyé vált, s a tartós „világbéke” képe távolabbra került tőlünk. Huntington fregmentált világában [11] a különböző kultúrák és civilizációk közötti súrlódás egyre élesebbé vált, s napjainkban a „forró háborúk” kitörése nem csak távoli, „harmadik világbeli” országokban elképzelhető. Oroszország Európára vetülő sötét árnya, a hidegháborús retorika, s a szomszédunkban, illetve nem túl távoli régiókban zajló valós háborúk képei rá kell, hogy ébresszenek minket, hogy honvédelmi képességeink fejlesztése létkérdéssé vált. Komoly, szuverén védelmi képesség viszont elképzelhetetlen hadiipar és hadiipari képességek nélkül. Hiszen bár a globalizáció kapcsán leirtakból adódik, hogy önellátásra gondolni még a legnagyobb hatalmak esetében is képtelenség, de a totális függőség kialakulása életveszélyessé válhat. Ugyanis a korábban leírt metaforára gondolva, nehéz szárazon tartani a puskaport, ha nem is tudjuk előállítani, s külföldről kell még azt is behozni. Sokkal egyszerűbb, ha a puskaport, s a hozzá tartozó lőfegyvert is mi állítjuk elő. Főleg, ha ezzel jövedelmet és – a társadalmunk számára még talán saját biztonságánál is fontosabb [12] – jólétet teremtünk. Mindehhez azonban alapvetően szükséges, hogy ne csak a hadiipar képességeit vagy potenciális képességeit, hanem versenyképességi szintjét, s annak javítási lehetőségeit is vizsgáljuk. A kettő csak együtt, egymással kézen fogva juttathat előre minket jelenlegi helyzetünkben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] SZENES Z.: *A védelemgazdaság helyzete Magyarországon*; Katonai Logisztika 2015/2 5-52. o. <https://drive.google.com/file/d/0B2IT5sLzLGdDUHFPbDZjMIBVX1U/view> (letöltve: 2017.01.12.)
- [2] ZSITNYÁNYI A.: *Egy „bennfentes” álláspontja a magyar védelmi ipar helyzetéről*; Katonai Logisztika 2016/1 7-53. o.

- <https://drive.google.com/file/d/0B2IT5sLzLGdDbFJweF9iY2hhd0E/view> (letöltve 2017.01.29.)
- [3] PETKOVICS T.: *A hadiipar fejlesztési lehetőségei Magyarországon*; Katonai Logisztika 2016/1 54-87. o.
<https://drive.google.com/file/d/0B2IT5sLzLGdDYjkwNzNCZzNYY2s/view> (letöltve 2017.01.29.)
- [4] *Irinyi Terv*; Nemzetgazdasági Minisztérium 2016.
<http://www.kormany.hu/download/d/c1/b0000/Irinyi-terv.pdf> (letöltve 2017.01.29.)
- [5] TAKSÁS B.: *Gazdasági biztonsági kihívások napjaink globalizált világában PhD értekezés* Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013 http://www.uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2013/taksas_balazs.pdf (letöltve 2017.01.29.)
- [6] *2012/C 326/01 Európai Unió közlemény (2012. október 26.) „Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata”* <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2012:326:FULL&from=HU> (letöltve 2017.01.29.)
- [7] *A védelemgazdaságtan makrofolyamatai* (szerk.: TURÁK J.) Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Védelemgazdasági Tanszék tankönyve Budapest, 2003.
- [8] MEDVECZKY M.: *A nemzetgazdaság minősített időszakos teljesítőképessége vizsgálatának elméleti alapjai és a gazdaságmozgósítás tervezésének lehetséges korszerűsítési irányai*; Doktori (PhD) értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem 2004. http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2005/medveczky_mihaly.pdf (letöltve 2017.01.29.)
- [9] PÁL R.: *Keserű igazság a magyar gazdaságról*; portfolio.hu 2016.02.18.
http://www.portfolio.hu/gazdasag/keseru_igazsag_a_magyar_gazdasagrol.226788.html (letöltve: 2017.01.12.)
- [10] CSATH M.: *A gazdasági biztonság, mint a nemzeti biztonság egyik pillére*; Társadalom és Honvédelem XIX. évfolyam 3. szám (2015) 5-18. o.
- [11] HUNTINGTON, S. P.: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*; Európa Könyvkiadó 2014.
- [12] TAKSÁS B.: *Az Európai Unióban (és ezen belül Magyarországon) kibontakozó gazdasági trendek kihatása a védelmi kiadások és képességek fejlesztésére*; Katonai Logisztika 2016/Különszám 525-546. o.
http://epa.oszk.hu/02700/02735/00083/pdf/EPA02735_katonai_logisztika_2016_ksz_52_5-546.pdf (letöltve: 2017.03.20.)